

Nr 2.

Av herr **Räf**, om ändrad lydelse av 11, 13 och 16 §§ i förordningen angående försäljning av brännvin.

Justitierådet Trygger yttrade, då bevillningsutskottets memorial nr 33 vid sistlidna riksdag behandlades i första kammaren: »För varje fosterlandsvän måste folknykterhetens ytterligare höjande framstå såsom en av våra viktigaste uppgifter».

Detta yttrande synes mig så mycket mera förtjäna alla nykterhetsvänners uppmärksamhet som det, att döma av anförandets hela karaktär, torde få anses vara ett uttryck för det politiska parti, herr Trygger företräder och dessutom stå i överensstämmelse med såväl grundtanken uti den vid samma riksdag avlämnade kungl. propositionen nr 242 som också, vad ledande personer i flera politiska partier uttalat.

Visserligen torde man icke få uppfatta ifrågavarande herr Tryggers yttrande såsom ett uttryck för ett omedelbart genomförande av förbudstanken. Men folknykterhetens ytterligare höjande kan väl dock ej heller anses strida mot ett på *svenska folkets övertygelse och goda vilja* grundat förbud mot att försälja *berusande drycker* som njutningsmedel.

Att ej heller Kungl. Maj:t finner dessa ståndpunkter i ovillkorlig strid med varandra kan man förstå därav, att Kungl. Maj:t redan den 17 november 1911 uppdrog åt en kommitté att bland annat verkställa »en allsidig utredning rörande *allmänt rusdrycksförbud*».

Under sådana förhållanden torde det icke vara för vare sig den, som anser folknykterhetens ytterligare höjande såsom en av våra viktigaste uppgifter, eller för den, som är mera för ett snarast möjligt genomfört förbud, så tilltalande att förekomma, korsa eller

rent av hindra förbudsutredningen genom att nu införa ett nytt system till förmån för en *fortsatt* rusdrycksförsäljning under obegränsad framtid.

För en åtgärd i sist nämnda syfte torde man ej heller kunna åberopa sig på vare sig någon riksdagens skrivelse ej heller på förbudsomröstningen. I den senare uttalade sig nämligen 1,720,556 till myndig ålder komna män och kvinnor »för påbörjande av ett fullständigt och permanent *rusdrycksförbuds genomförande* i vårt land». Och detta är väl dock något helt annat än ett nytt system till *förmån för fortsatt rusdrycksförsäljning*. Ännu betänkligare blir ett sådant nytt system, om det förutsätter många års övergångstid, såsom händelsen var med vid förliden riksdag framlagda förslag.

Lika litet kan man i fråga om införande av kommunal folkomröstning eller lokalt veto åberopa sig på någon riksdagens skrivelse, ja, icke ens på förbudsomröstningen i sin helhet.

Men även om mot all förmodan kungl. nykterhetskommitténs utredning angående rusdrycksförbud skulle giva ett negativt resultat, vore det enligt min mening ändå synnerligen värdefullt att hava denna utredning på bordet, innan man företager sig att utarbeta något nytt system i och för en *fortsatt* rusdrycksförsäljning. Man skulle nämligen av detta resultat och dess motivering helt säkert kunna bilda sig ett mera bestämt omdöme om, vad som vore det möjliga eller omöjliga i denna viktiga sak och därefter rätta det nya systemet.

Rent politiskt sett, torde det ej heller vara annat än fördelaktigt att snarast möjligt få utredningen angående rusdrycksförbud färdig, så att svenska folket själft kunde bilda sig ett mera bestämt omdöme om det möjliga eller omöjliga i fråga om rusdrycksförbud och ej längre i fråga om denna sak behöva vara prigsivet åt den politiska agitationens spel med den ädla nykterhetssaken och den mer eller mindre möjliga eller omöjliga förbudssaken som trumf.

Huru jag sålunda än ser saken, kan jag ej finna det välbetänkt att företaga något, som kunde förminska intresset för förbudsutredningens snabba utförande, och minst välbetänkt anser jag det vara att förekomma denna utrednings resultat med införande av ett nytt system till *förmån* för rusdrycksförsäljning under en oöverskådlig framtid. Men om man kunde ifrågasätta det välbetänkta i en sådan åtgärd redan förliden riksdag, så har man ännu större skäl göra det i år, då kungl. nykterhetskommitténs utredning angående förbudsomröstningens krav på ett »fullständigt och permanent *rusdrycksförbuds*

genomförande» måste vara ett år närmare ett positivt eller negativt resultat.

För den, som vill folknkykterhetens ytterligare höjande och även för den, som vill mera omedelbart rusdrycksförbuds genomförande, gives dock uppgifter på nykterhetslagstiftningens område utan att därigenom på något sätt förekomma eller korsa förbudsutredningen och dess slutresultat genom några nya system till förmån för en fortsatt rusdryckstrafk. Så t. ex. kan det ju icke anses ligga något hinder för ett förbudssystems genomförande däri, att lagstiftningen söker införa vissa restriktiva bestämmelser, som omedelbart träda i kraft eller att underlätta möjligheten till åstadkommande av förbud i sådana kommuner, där den allmänna meningen är nog stark för ernående av sådant. De som verkligen vilja »folknkykterhetens ytterligare höjande» hava ju mångårig erfarenhet av, att de kommunala förbuden i sådant avseende visat sig särdeles gagnande, och de, som verkligen vilja rusdrycksförbud, kunna rimligtvis ej heller annat än intressera sig för det största möjliga antal kommunala förbud.

I sådant syfte hava också från alla olika politiska partier flera olika förslag varit å bane inom riksdagen. I principiellt hänseende kunna dessa förslag uppdelas i tvenne huvudgrupper, nämligen

lokalt veto och kommunalt veto.

Enligt mitt förmenande är det en stor brist, att ej svenska statsmakterna vidtagit någon officiell undersökning angående det lokala vetots *nykterhetsvärde* i länder, där det under en längre tid tillämpats. Ty av endast vissa privata uppgifter om, att det eller det området blivit torrlagt, kan man icke draga synnerligen starka och bindande slutsatser, då man icke närmare känner alla förutsättningar, som därvid kunnat göra sig gällande, t. ex. om kommunalt veto eller något motsvarande därförut varit infört o. s. v. Måhända skulle man i länder med lokalt veto känna sig ännu mera livad för att där införa vårt kommunala veto, om man finge den upplysning, att vi lyckats sänka alkoholförbrukningen per invånare under det samma förbrukning stigit i flera länder med lokalt veto, samt torrlägga den alldeles övervägande största delen av samtliga våra landskommuner och även ett visst antal städer. I Jönköpings län t. ex. äro ju så gott som alla landskommuner och alla stadskommuner utom Jönköping och Eksjö torra från all spirituosaförsäljning, tack vare vårt nuvarande kommunala veto, som dock måste erkännas vara ganska skröpligt.

Men att icke giva erkännande åt det goda, därför att det är behäftat med vissa skröpligheter, som lätt nog kunna avhjälpas, utan i

stället importera något, vars verkningar man visserligen hört eller sett något om, men icke i grund och botten känner orsakerna till, och om vilket man dessutom icke med vissnet vet, huru det i praktiken skall utfalla under svenska förhållanden, det kan knappast anses välbetänkt.

Vill man vara uppriktig, så nödgas man nog också erkänna, att införandet av lokalt veto icke kan giva garanti för, att ens alla de kommuner, som nu genom kommunalt veto äro torrlagda, därefter förbliva torra. Och ännu har jag ej heller hört eller sett ens någon den mest fanatiska anhängare av lokalt veto våga uttala någon förhoppning om, att våra största städer skulle kunna torrläggas genom lokalt veto.

Lokalt veto, byggt på enkel majoritet bland de vid omröstningen röstberättigade, visade sig vid 1912 års riksdag icke ens förmå torrlägga riksdagens lokaler — ja icke ens vid 1913 års riksdag, om man ej *antager*, att i andra kammaren den förseglade sedeln var för torrläggning. Och med lokalt veto byggt på $\frac{2}{3}$ majoritet bland de i omröstningen deltagande hade varken första — eller den »folkvalda» andra kammaren lyckats på långt när samla tillräckligt antal röster för riksdagslokalernas torrläggning vare sig år 1912 eller 1913.

Denna omständighet har, även om jag bortser från många organiserade nykterhetsvänners rusdrycksvänliga motivering gent emot ifrågasvarande torrläggning, åtminstone på mig gjort ett ganska djupt intryck i riktningen av, att lokalt veto ingalunda eger den förbudsvänliga effektivitet, som man velat göra troligt. Det gives nämligen ingen rimlig anledning hoppas, att förbudsresultatet skulle bliva bättre i allmänhet än bland folkets representanter.

Allt detta m. m. har också gjort, att jag känt ett ännu starkare behov av att söka utröna det lokala vetots verkliga förmåga, jämförd med kommunala vetots förmåga, att ödelägga eller åtminstone avsevärt *minska* rusdrycksförbrukningen i respektive länder.

I sådant hänseende lämnar dr J. Gabrielssons »Brännvinskonsumtionen i olika länder», som utkom sistlidne år, ett ganska gott bidrag. Men även »Statistisk Årsbok för Sverige 1914», har på sidan 278 några i detta avseende mycket belysande siffror, som dock icke tala till förmån för lokalt veto.

Så långt jag kunnat utröna, hava i Norge 41 städer blivit åtminstone nominellt frigjorda från alla slag av brännvinsförsäljning, tack vare 136 folkomröstningar, varav dock icke mindre än 63 gått nykterhetsvännerna emot.

Men för såväl den, som vill »folknykterhetens ytterligare höjande» som ock för den, som mera direkt ivrar för rusdrycksförbud, bör väl den viktigaste frågan vara, *om superiet eller brännvinsförbrukningen är i till- eller avtagande.*

Det torde då i första rummet böra beaktas, att brännvinsförbrukningen pr år och invånare i Norge redan under de 40 åren, som närmast föregingo lokala vetots införande därstädes, i genomsnitt icke varit *ens hälften* så stor som i Sverige, eller i Norge endast 4,41 och i Sverige 9,46 liter. Därefter gäller det att undersöka, i vad mån denna förbrukning *ökats* eller *minskats* i de båda länderna från och med första året lokala vetots införande i Norge kunde åverka dess detaljhandel med brännvin eller tidigast år 1896.

Sistnämnda år var nämligen brännvinsförbrukningen i Norge 2,69 och i Sverige 8,04 liter pr invånare.

Under följande femårsperiod hade samma förbrukning i Norge *ökats* med 0,44 och i Sverige *minskats* med 0,43 liter pr invånare.

Under därpå följande femårsperiod hade ifrågavarande förbrukning däremot även i Norge *minskats* men icke med mera än 0,26, under det att den i Sverige under samma tid *minskats* med 0,74 liter pr invånare.

I fall man i fråga om dessa båda femårsperioder vill anmärka, att det lokala vetot därunder icke ännu hunnit göra sig fullt gällande, så kan väl denna anmärkning rimligtvis dock ej utgöra någon »förmildrande omständighet» beträffande femårsperioden 1907—1911 — senast tillgängliga statistikperiod. Men även denna uppvisade en *oavbruten ökning* av brännvinsförbrukningen i Norge.

För att få en klar bild av just denna företeelse angives här nedan *ökningen* med + och *minskningen* med — från näst föregående år för Norge och Sverige.

	Norge.	Sverige.
1907.....	+ 0,19	+ 0,22
1908.....	+ 0,10	— 0,80
1909.....	+ 0,14	— 0,52
1910.....	+ 0,29	+ 0,50
1911.....	+ 0,01	0,00

D. v. s. från 1906 till och med 1911 har brännvinsförbrukningen pr invånare i Norge *ökats* med 0,73 och i Sverige *minskats* med 0,60 liter.

Och tages hela femtonårsperioden från 1896 till och med 1911 har brännvinsförbrukningen pr invånare i Norge *ökats* med 0,53 och i Sverige *minskats* med 1,44 liter.

Då partiförsäljning av öl är fri näring i Norges städer, kan förbud beträffande dylik försäljning ej genomföras. Det förtjänar dock bemärkas, att under femårsperioden från 1906 till och med 1911 ölförbrukningen i Norge *ökats* med 2,50, men under samma tid i Sverige *minskats* med 12,03 liter pr invånare.

Vinförbrukningen har under samma period i Norge *ökats* med 0,36 och i Sverige *minskats* med 0,08 liter pr invånare.

Näppeligen torde några andra länder vara i så många avseenden fullt jämförliga med varandra som just Sverige och Norge. »Statistisk Årsbok för Sverige 1914» har annars fullständiga uppgifter beträffande flera länder, som, så långt jag har mig bekant, infört lokalt veto. Men antingen man tar hänsyn till varje särskilt sådant land eller till genomsnittssiffran för alla dessa länders rusdrycksförbrukning under perioden 1906—1911, så kan man ingalunda finna, att lokalt veto uträttat några som hälst stordåd. Gör man en jämförelse mellan ett visst antal länder, som infört lokalt veto och ett visst antal länder, som sakna sådant veto, så skall man tvärtom finna det för mången helt säkert överraskande resultatet, att förbrukningen av brännvin, vin och öl är i mycket högre grad i avtagande i vissa länder utan lokalt veto än i länder, som ega sådant.

Då förutom Norge även Norra Amerikas Förenade Stater ofta angivas som exempel på lokala vetots nykterhets- eller förbudseffekt, må det tillåtas mig anföra följande. Omkring $\frac{2}{3}$ av Amerikas Förenade Stater leva nu under rusdrycksförbud, meddelades förlidet år i Svenska Morgonbladet, som i sin ordning erhållit uppgiften från sekreteraren av I. O. G. T. i Nord-Amerika, herr A. M. Wold. Och redan år 1907 beräknades det enligt dr Gabrielsson, att ej mindre än 33 milljoner av landets invånare levde under *förbud* av ena eller andra slaget. De jämförelsevis stora kvantiteter rusdrycker, som enligt vad myndigheterna själva i sina officiella rapporter erkänna vara olagligen försålda inom förbudsstaterna, komma därför icke till synes i någon officiell statistik. Och likväl uppvisar nyss återopade »Statistisk Årsbok», att brännvinsförbrukningen under tiden 1906—1911 icke har minskats mera än från 5,56 till 5,53 liter pr invånare, varemot vinförbrukningen *ökats* från 2,01 till 2,54 och ölförbrukningen från 73,97 till 78,20 liter pr invånare.

Resultatet av alla dessa m. fl. undersökningar och jämförelser be-

kräftor i varje fall för mig själv i mycket hög grad den uppfattningen, jag fick vid behandlingen av frågan om riksdagshusets torrläggning, nämligen att lokalt veto icke giver några större garantier till förmån för rusdrycksförbrukningens avtagande än vad ett kommunalt veto kan göra. Det gives därför icke heller någon tillräckligt förnuftig anledning att från *uteslutande nykterhetsvänlig* synpunkt *ovillkorligen* hålla på lokalt veto såsom A och O i vår nykterhetslagstiftning. Ur taktisk synpunkt kan det bliva alldeles oförnuftigt att *ovillkorligen* sammankoppla lokalt veto med andra nykterhetsreformer. Om nämligen riksdagens ena kammare väl förklarar »folknykterhetens ytterligare höjande framstå såsom en av våra viktigaste uppgifter», men absolut vägrar att gå med på principen lokalt veto, och medkammaren i fråga om nykterhetsreformer *ovillkorligen* håller på, att de skola förbindas med nyss nämnda princip — ja, då lära nykterhetsreformerna få vänta på sig. Dessutom kan, i den mån införandet av lokalt veto visar sig vara för nykterhets- eller förbudssaken betydelselös, en sådan *ovillkorlig* sammankoppling mellan nykterhetsreformer och lokalt veto komma att på ganska goda grunder förklaras sakna nykterhetsvänliga motiv, och således i bästa fall vara endast — en partipolitisk fråga. Men inträffar något sådant, så måste det i hög grad skada även den ädla nykterhetsakens anseende.

Man har vidare anledning besinna, att frågan om lokalt veto redan år 1893 var föremål för riksdagens behandling. Inalles har den på de senaste 22 åren varit uppe vid 9 olika riksdagar och vid fyra riksdagar fallit på grund av *båda* kamrarnas motstånd samt vid fem på grund av endast första kammarens. Dessa fall hava dock i allmänhet icke varit så betydelsefulla, alldestund frågan varit mera fristående och därför icke direkt dragit andra nykterhetsreformer med sig i fallet.

Värre var det emellertid vid sistlidne riksdag, då frågan om lokalt veto *ovillkorligen* sammankopplades med bland andra reformer även den av riksdagen 1911 beslutade åtgärden om ytterligare förstärkning av kommunalt veto, som därigenom för tillfället föll.

Inför denna tjugutvåriga ganska negativa händelsekedja och isynnerhet inför nyss återopade händelse vid 1914 års riksdag för att ej tala om de svårigheter frågan om lokalt veto vållat den nykterhetsvänliga agitationen, synes det mig allt mera och mera bliva de verkliga nykterhetsvännernas plikt att göra, vad de kunna för att frågan om lokalt veto i fortsättningen åtminstone icke *ovillkorligen sammankopplas* med och omöjliggör andra nykterhetsvänliga reformer såsom vid 1914 års riksdag skedde.

Uppgiften med denna motion är också att ifrån en sådan sammankoppling med lokalt veto söka frigöra vad 1911 års riksdag i anledning av motioner av herr von Mentzer m. fl. i första och undertecknad m. fl. i andra kammaren beslöt angående utvidgat kommunalt veto. Men då denna utvidgning beslöts redan för c:a 4 år sedan, hoppas jag genom denna motion också lyckas vinna någon *ytterligare* förstärkning för det kommunala vetot till folknykterhetens ytterligare höjande.

Erfarenheten har nämligen till fullo bekräftat det kommunala vetots värde till förmån för just folknykterhetens höjande. Därom lämnar även nykterhetskommittén, som annars synes vara i hög grad anhängare av lokalt veto, de mest avgörande bevis. Och för övrigt: känd sak är så god som vittnad. Mot kommunalt veto torde från de olika politiska partierna ej heller vara något i principiellt hänseende att erinra, alldenstund det under många år varit i princip tillerkänt våra kommuner och enligt moderata partiernas 1911 års program »bör helt genomföras» samt även ingår i nykterhetskommitténs förslag. Frågan gäller således endast dess *ytterligare* förstärkande till folknykterhetens *ytterligare* höjande.

För att vinna detta syfte utan att därtill använda några inom kommunallagarna förut okända vägar eller röstgrunder, torde icke någon mera bekväm form givas än att tillämpa de i förordningarna om kommunalstyrelse meddelade bestämmelser, som avse bland annat beviljande av vissa anslag.

Det gäller således endast att tillämpa samma grundsatser, då beslutet avser beviljande av tillstånd till försäljning av rusdrycker inom kommunen i fråga.

Detta ändamål torde lämpligast vinnas genom motsvarande förändringar i 11 och 13 §§ av kungl. förordningen angående försäljning av brännvin den 9 juni 1905, varom närmare här nedan.

För att 1911 års riksdagsskrivelser om genomförande av kommunalt veto må vinna tillämpning fordras även vissa andra förändringar i 1905 års förordning. I avseende på dessa förändringar skulle det vara mest önskligt att följa de förslag, som återfinnas i bevillningsutskottets memorial nr 33 vid förliden riksdag. Men då dessa icke vunno första kammarens bifall, såsom händelsen dock blev med motsvarande texter i Kungl. Maj:ts förslag, och jag icke finner det välbetänkt att i denna motion begära mera, än vad man har grundad anledning hoppas vinna, anser jag mig böra i görligaste mån stanna vid vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit och första kammaren bifallit.

Då emellertid 1905 års förordning och nyss åberopade proposition utgå ifrån något olika ståndpunkter angående t. ex. klubbars rättigheter till utskänkning och dessutom 1911 års riksdagsskrivelse anslöt sig till 1905 års förordning, ansluter sig också motsvarande förslag i denna motion i huvudsak därtill.

Enär man ej gärna kan tänka sig, att någon, som vid förliden riksdag av endast intresse för *nykterhetssaken* gav sin röst för då föreliggande bevillningsutskottets betänkande och memorial, icke också skulle giva sin röst för även kommunalt veto med kvalificerad majoritet, och man dessutom torde få antaga, att några minst lika nykterhetsvänliga i riksdagen ännu kvarvarande herrar ledamöter av principiella skäl mot lokalt veto vid förliden riksdag vägrade giva sin röst för bevillningsutskottets förslag men sannolikt skulle avgiva den till förmån för sådant kommunalt veto, så har jag också däri sett en ytterligare anledning att i nykterhetssakens intresse avgiva denna motion.

Men även om denna motion mot all förmodan icke skulle vinna riksdagens bifall, torde den i varje fall bidra att i någon mån klargöra den för närvarande onekligen mycket oklara nykterhetspolitiska situationen och därvid låta varje fosterlandsvän, som uppskattar folknykterhetens ytterligare höjande såsom en av våra viktigaste uppgifter, framstå som sådan men även kasta behörig belysning över andra. Och därav kan den verkliga nykterhetssaken endast draga nytta i eventuellt förestående strider.

På grund av vad sålunda anförts får jag härmed vördsamt föreslå,

att riksdagen behagade besluta att 11, 13 och 16 §§ i Kungl. förordningen angående försäljning av brännvin den 9 juni 1905 må erhålla följande ändrade lydelse:

11 §.

Om annan detaljhandel — — — (lika med nuvarande lydelsen) — — beslut i ärendet. Till beslut om medgivande av rätt till detaljhandel med brännvin erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster med iakttagande att dessa, då beslutet fattas i allmän rådstuga, beräknas efter röstvärdet. Därest rätt till detaljhandel med brännvin

anses böra medgivas, skall beslutet innehålla antal försäljningsställen — — (lika med nuvarande lydelsen) — — från dagen för kungörandet.

13 §.

Vill någon väcka förslag — — (lika med nuvarande lydelsen) — — utlåtande i ämnet. Till kommunalstämmas beslut om tillstyrkande av detaljhandel med brännvin erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster efter röstvärdet. Varder framställningen — — (lika med nuvarande lydelsen) — — dagen för kungörandet.

16 §.

1. Klubb eller annan förening må, på därom gjord ansökning, av Konungens befallningshavande, sedan stadsfullmäktige eller kommunalstämma blivit hörda, kunna tilldelas rätt att under högst ett år i sänder utskänka brännvin åt sina medlemmar och inbjudna gäster. Har ansökningen blivit avstyrkt av stadsfullmäktige eller kommunalstämma, må densamma av Konungens befallningshavande ej bifallas.

2. Vid hälsobrunn — — (lika med nuvarande lydelsen) — — kommunalstämma blivit hörd kunna meddela rättighet till brännvinsutskänkning för kortare tid än år, dock att vid sådan utskänkning — — (lika med nuvarande lydelse) — — spisande gäster. Har ansökningen blivit avstyrkt av kommunalstämma, må densamma av Konungens befallningshavande ej bifallas.

3. Rättighet till utskänkning av brännvin å passagerarfartyg, som förmedla regelbunden persontrafik till utländsk hamn, må på ansökning kunna tillsvidare för viss tid, högst ett år, av Konungens befallningshavande i det län, varest fartygets rederi har sitt säte, tilldelas person, som är behörig att idka utskänkingsrörelse. Sådan utskänkning må endast äga rum till förtäring ombord å fartyget och

må, under det fartyget ligger i hamn eller vid land, allenast ske till besättningen och till sådana fartygets passagerare, som i dess restaurationslokal intaga måltid.

4. Däri annat fall — — (lika med nuvarande lydelsen) — — må på därom gjord ansökning, Konungens befallningshavande, sedan stadsfullmäktige eller kommunalstämma blivit hörda, för kortare tid än år, meddela rättighet till brännvinsutskänkning. Har ansökningen blivit avstyrkt av stadsfullmäktige eller kommunalstämma, må densamma av Konungens befallningshavande ej bifallas.

5. Vid meddelande — — (lika med nuvarande lydelsen) — — kunna anses nödvändiga.

Vördsamt anhålles att vederbörande utskott må göra behövlige rättelser i ovanstående förslag till ändrad lydelse ävensom möjligen därav följande andra behövlige ändringar i nu gällande förordning.

Stockholm den 15 januari 1915.

E. Räf.

